

Blauwalg bij een slibbank bij Itteren.

© rijkswaterstaat

ACHTERGROND FLORA & FAUNA

Exoten voelen zich thuis langs Grensmaas

De verruiming van de Grensmaas tussen Maastricht en Thorn leidt tot een explosieve groei van bijzondere flora en fauna. Door de klimaatverandering rukken planten en dieren uit Midden- en Zuid-Europa op. Zorgen zijn er ook: droogte en stilstaand water zijn slecht voor vissoorten en libellen.

DOOR PETER BRUIJNS

Het Rivierpark Maasvallei is hard op weg een van de meest bijzondere natuurgebieden in Europa te worden, zegt ecooloog Gijs Kurstjens. Samen met zijn Belgische vakbroeder Kris van Looy onderzocht hij zeshonderd hectare nieuwe natuur, die in en rond de Maas tussen Maastricht en Thorn is ontstaan.

Sinds 2008 is het Consortium Grensmaas bezig de rivier uit haar rechte keurslijf te bevrijden en meer ruimte te bieden als onderdeel van de Maaswerken. Om de kans op overstromingen te verkleinen en tegelijk nieuwe natuur te ontwikkelen is de stroombedding verbreed, zijn de oevers verlaagd en mag de rivier weer vrijer meanderen. Het consortium, bestaand uit aannemers en grindbaggers, verdient de kosten, een slordige 700 miljoen euro, terug door 54 miljoen ton grind en 10 miljoen ton zand te verkopen. Door het Grensmaasproject is tussen Maastricht en Maaseik de oppervlakte aaneengesloten natuurgebied in tien jaar verdubbeld, met drie keer zoveel bijzondere planten en bloemen als voorheen. Daar zitten steeds meer mediterrane soorten tussen – door de ecologen ‘klimaatprofiteurs’ genoemd. Libellen, vlinders, sprinkhanen en krekels uit Midden- en Zuid-Europa tref je nu aan op de oevers in Geulle en Meers. Ook dieren die zich lange tijd niet meer rond de rivier hadden laten zien, zoals de aalscholver, blauwe reiger, das, everzwijn, rugstreeppad, grauwe klauwier en de bever hebben zich er weer gevestigd. Het aantal vlinders en libellen is verdubbeld.

Big Five

Stroomde vroeger de Maas tussen versteende oevers langs maïsvelden, nu zorgen in het Rivierpark Maasvallei de ‘Big Five’ voor een afwisselend landschap. Het gaat niet om olifanten en leeuwen. De Big Five van Nederlands- en Belgisch Limburg zijn gallowayrunderen, konikpaarden, bevers, reeën en wilde zwijnen. Samen zorgen ze door begrazen, mest, wroeten, woelen en knagen voor een afwisselend landschap. Aan de Nederlandse kant van de Grensmaas leven naar schatting 78 bevers.

Ook de waterplanten en vissen zijn er op vooruitgegaan, zeggen de ecologen. Sinds de jaren negentig is het aantal in de Grensmaas aangetroffen vissoorten dat van stromend water houdt verviervoudigd. De ecologen tellen nu zestien ‘stroomminnende soorten’. Maar het gaat om kleine aantallen en ze zwemmen op beperkte plekken. De vissen hebben snelstromend, zuurstofrijk water nodig en hadden het dus lastig in de recente droge zomers met lage waterstanden, minimale stroming en algengroei.

Stuwen

De onderzoekers denken dat het probleem van stilstaand water aangepakt kan worden door slimmer met stuwen te werken, waarbij 's nachts meer water naar de Grensmaas wordt geleid. Dat zorgt voor de nodige beweging en verversing. Ook is er overleg tussen Nederland en België nodig om de waterkwaliteit te verbeteren. Door een

merkwaardige manier van stuwen in Wallonië, kampt de Grensmaas nu dagelijks met een sterk wisselend waterpeil. Dat is niet goed voor de planten en dieren, daar moet wat aan gedaan worden, zegt Kurstjens.

Landsgrenzen

Al met al is de rivier er door het Grensmaasproject fors op vooruitgegaan, constateren de onderzoekers. Maar de situatie zou verder kunnen verbeteren door de natuur haar gang te laten gaan en niet in te grijpen bij erosie. Zelfs als dat betekent dat de landsgrenzen tussen Nederland en België verschuiven, doordat de stroming in de rivier zelf nieuwe beddingen maakt.

Visarend

Het consortium Grensmaas mag nog tot 2027 werken aan de rivier. Gijs Kurstjens zou willen dat het natuurgebied nog twee keer zo groot wordt. Dat kan door het volledige overstromingsgebied langs de rivier tot aan het winterbed erbij te betrekken. Idealiter kan het natuurpark groeien naar een omvang van 5.000 tot 6.000 hectare. Dan kunnen zelfs de visarend en de otter terugkeren. Ook moeten er verbindingen komen met het Bunderbos, het Geuldal en andere natuurgebieden. De boommarter, de wilde kat en de muurhagedis kunnen dan ook de weg naar de Maas vinden.